

Est. A - 17608

Išteikšana

no tās

Krahšanas = lahdes,

kas

Leepajas pilfatā

eezelta irr,

no viņas liffumeem, labbuma un zittahm
peederrigahm sinnahm,

zaur schihs lahdes preekschneekeem

apghata

un no weena Latweeschu pasihstama drauga

farassita.

Jelgawā,

raštās eespeests pee J. W. Steffenhagen un dehla.

1825.

Itt zu drucken erlaubt.

Mitau,
den 17ten Juny
1825.

Stellvertret. Kurländ. Gouv. Schuldirektor
Braunschweig.

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

Rf. 218354

i' 200 965 27x

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

- 09

Leepajâ cezeltas krahschanas lahdes.

„Sakrahjeet tabs atlickuschas druffas,“ tâ fazzija weenreis muhsu Pestitais, kad winsch leelu zilweku pulku brishnischkigi bija pahdinajis, un zaur scho weenigu wahrdu jau parahda, ka taupischana un sakrahschana newaid winna mahzibâ aisleegtas. Gan muhsu tizzibâ mums tohp aisleegts, lai deht ta, ko ehdisim un dserfim, jeb ar ko gehrbfimees, pahrleeku ne suhdamees, jo to pagani darroht, un fatrai deenai sawas pafchas behdas effoht, bet zittada leeta irr: par to suhditees un noruhpetees, kas wehl muhsu rohkâ newaid, un to prahctigi walkaht, ko jau nopelnijufchi effam. Raifeschana darra wezzu preeksch laika, un baggatibas deht nomohdâ buht, mehrde to meesu, fakka jau gudrais Sihrafs; bet ar to arri winsch ne mahza, lai ne mas ne raugam pelnitees

un mantinas kraht, bet tiffai parahda, ka mantu deht ne buhs pahrlēeku nowahrdsinatees un frdehstees. Mums irr gan wehlehts, us preefchu taupihē un us wezzuma deenahm fakraht, un tas, kas ar gudru darbu fawā gohdā mantas pelnījis irr, tas irr teizams zilweks un labs nammaturretais. Zif jauki runna Salamans, kad fakka: Zaur famannu tohp tee fambari peepilditi ar wiffadu dahrgu un peemihligu baggatibu, jeb kad winfch us flinkeem runna: Eij pee tahs ffudras, tu flinki, luhko winnas zellus un tohpi gudrs, ta fawu maisi waffarā fataifa, fawu barribu fakrahj winnas plaujama laika. Kursch nu irr ta zilweka plaujams laiks? — Winna jaunibas un spehka deenas, kamehr winfch fo warr ar faweem naggeem nopelnihē un us fawahm wezzahm deenahm pee mallas list un fakraht. Tapeh3 fakka Eih-raks: Kad tu jauns buhdams ne fo ne fakrahji, kà warresi tu wezzumā fo atrasti?

Zeefa gan, ka arridsan muhsu Kursemmē dauds tahdi praytigi un gohdigi arraju- laudis irr, kas kohpdamees, strahdadami un kuptschodami fawu baggatu maisiti peln,

un kam arri fchurp turp kahds rubbulis
 atleef, fo fakrahj. Bandineeks no fawahm
 bandahm krahj; meitinias krahj fawu puhru;
 kalpa wihrs taupa zif warredams; fainneeks
 krahj flehti un pilfatâ pahrdeewis to, fo pats
 ne apehd, nahf ar mazzinu mahjâs; fain-
 neeze par fawahm wistahm un ohgahm, par
 zahltem un linneem daschu graffi pahr-
 nefis; pats wezs walkineeks, feeku woi fret-
 talu pihdams, jeb flohtu feedams, naudas
 gabbalinu eepeln. Tas irr wifs lohti labs
 un teizams. Laimigs irr tas funks, furra
 arraji ihsti strahdneeki un mantu jeb naudas
 turretaji! Pilfatôs tam algadscham, tam
 namma-kalpam, tam kutfcheram jeb fullai-
 nam, tâ kâ tai namma-meitinai wifs tas,
 fo nopeln, ne warr tanni pafchâ gaddâ useet;
 teem atleef, un tee warr fakraht us wezzahm
 deenahm, ja tikkai gribb. Bet woi wiffi to
 darra? Zits jeb zitta nopehrf stahiti un
 smalkas drahnu luppatas, zits nonefs fawu
 naudu fchenki, zits to isdanza us ballehm
 woi gohdôs, un gallâ teem woi itt mas, woi
 itt ne neeka ne atleef. Us semmehm dasch
 krahjeis cerohf fawu naudu pohdâ; winsch

ahtri mirst un tee behrni ne fo no tahs ne dabbu. Zits to glabba palohdas balki jeb dseedâ, jeb flehti; labs saglis to nomanna un nosohg; ugguns grehks istabu un flehti aprihj, un nauda us reisi nohst. Zits to eedohd kahdam schihdam, jeb masam pil-fatneekam us augteem jeb intreffehm, bet winfch labbi ne sinn, fâ tas ar schahm intreffehm irr, un ne kahdu taifnu parah-difchanas jeb parrada papihru ne dabbu. Du winfch gan pahri gaddu famus auglus nem, bet gallâ, kad tee schihdi iseet un isputt, woi nomirst, woi wairs ne gribb makfahst, kad tee zitti parradneeki wahji paleek, bankruttê kriht jeb mirst, tad winnu papihri ne fo ne geld, un nauda irr paspehleta. Us tahdu wihsî dauds simti arraju irr jau peekrahpti tappufchi. Zits, kahdu masumu fapelnijis, arri gan dohma: Kur to liifchu? Ko ar to warru eefahkt? Un tâ dohmadams, winfch eet un to naudu frohd sineekam aisness, woi tirgôs isandele, woi zittadi isfchkehrd, un nabbags bijis, nabbags paleek. Wifs tas arri zaur to nahk, fâ laudim ne tiht, lai zitti, wifswairaf

fungi to dabbu sinnaht, fa teem naudas irr. Tee mulki dohma: kad juttihs, fa mums kas irr, tad to wiffadâ wihsê mums ispleh-
 fihš jeb isfpeedihš, labbaki mehš to zeeti glabbafim woi pee laika istehrefim, tad tomehr pafcheem par labbu buhs, jeb flep-
 peni kam eedohfim, kas to fungeem ne teiks. Tahdâ wihsê tad tee lehti tohp un paleef par nabbageem, fainneeki preekfch laika maises praſſa un us zittu gaddu jau tehre un ehd, daschi lihds ar faweem kalpeem ſtaiga nodseh-
 rufchees bes labbahm drahnahm, feewas mahjâš brehš un wahrgſt, behrni ffrandâš tekkadami paleef bes mahzibas un ne audseti, un ſemneeku jeb arraju fahrta tohp eefmahdeta un par fliftu un negohdigu turreta. Tas ne ween Kurſemmê irr redsehſts tappis un wehl tohp redsehſts, tas arri zittâš ſemmês notizzis un wehl noteef. Englenderu ſemme weenreis baggata ſemme, bet arri tur tas tâpatt gahje, fâ pee mums; pulks nabbagu laufchu raddahš, fo gan drihs ne maſ wairs ne warreja uſturreht un pee-ehdinahſt. Nu eezerrejahš weens gudris baſnižâš-mahžitais, Indriks Dufkans wahrđâ, 1810tâ gaddâ,

fawâ kirspêhlê tahdu krahſchanas-lahdi eezelt,
 fur kattris rohfpelnis ikneddelas to warretu
 doht glabbacht, kas tam tannî neddelâ buhtu
 atlizzis, tà ka wiufch waijadſibas laikâ to
 ikbrihſcham atkal warretu atpakkal dabbuht.
 Padohms geldeja; tik fo wiufch to bija pa-
 ſtuddinajis, jau nahze algadschi, meitas,
 puifchi, behrni, namma-tehwi, un kattris
 atneffe fawu atlikkufchu graffi ikneddelâ.
 Kas notikke? Dunkana funga draudſe ittin
 drihſ pazeylehs, nabbagi iſſudde, dſehreji
 un plihetetaji tappe gohdigi, ſkrandas un lup-
 patas tappe atmeſtas, behrni tappe audſeti
 un gehrbti, un ikweens, fawu naudu us
 krahſchanu noneffis, to, kad gribbeja, ar
 intreffehm us reisi atpakkal dabbuja. Dee
 Englendereem labbas eezelſchanas drihſ krah-
 mu nem un eewehrſchahs. Taggadin tur
 ne weens pilſats, ne weena ſahdscha newaid,
 fur ne buhtu krahſchanas-lahde, un leela
 luſte redſeht, ka wiſſas kauſchu ſortes, fungi,
 deeneri un arri behrni no fawas weggu nau-
 das fo aiſtaupijufchi, nahſ un to us glab-
 baſchanu nodohd. Zitti nahſ to glabbatu
 naudu atpraſſiht, un kahds preeks teem,

fad tee ne ween to naudu, fo tee pa drufzi-
nam bij eedewufchi, wiffu us weenreisi at-
dabbu, bet fad teem wehl tohp wiffas intref-
fes ismakfatas, fo fchi nauda tik ilgi neffuff.
Pehz Englenderu preekfchfihmes tahdas krah-
fchanas = lahdes tappe Pranzufchu semmê,
Wahzsemmê un zittâs semmês ustaiſſitas;
arri muhfuf Rihgas pilfatâ tahda jau irr, un
nu Leepajas pilfatâ arri weena krahfchanas-
lahde irr zelta, no furras mihleem latwee-
fcheem fchê taps ſinna dohta.

Zeenigs jaunais Ahgendorna fungs, to
ſimtkahrtigu labbumu redſejis, un ſinnadams,
fas no krahfchanas-lahdehm zeltahs, fchinnî
1825tâ gaddâ tahdu paſchu Leepajas pilfatâ
eerikfejis un wiinna padohms irr no muhfuf
augſta Generalguberneera apſtiprinahts tap-
pis. Schi lahde tohp no trijeem Leepajas
kungeem, prohti no paſcha jauna Ahgendor-
na, Labrentſch-Meſtera un Schmahla kunga
waldita, un no Leepajas Rahtas uſſattita,
pee furras, drohfchibas labbad, Ahgendorna
fungs diwi tuhſtoſchus fudraba rubbutus
noſſaitijis un kihlâ nolizzis irr. Schee trihs
fungi ik puſſſwehtâ pehz puſſſdeenâs, wat-

kara laikâ, fanahf, un preekfch Jahueem un jauneem Seemas-fwehtkeem (no 1. lihds 12. Zuhni un no 1. lihds 12. Dezember) ifdeenas fapulzejahs, lai ar teem wiffi dabbutu runnahf, fas gribb woi naudu atnest, woi fahdu naudu, woi fawas intreffes atnemt. Winni arri fohla tahdus laudis, fas ne pilfatâ, bet us semmehm mahjo, ifdeenas peenemt, kad tik pilfatâ buhs. Pee fcheem fungeem nu warr ifweens tik dauds naudas us glabbafchanu atnest, fâ winnam tihf, no weena pafcha rubbula lihds fimts rubbuteem; winni wiffu peenem, fawâs grahmatâs eeraksta, un neffejam kwittanzi jeb fihmi rohkâ eedohd, fas tam ne fo ne makfa.

See naudas deweji, fas pilnus peezus rubbulus un pahri pahr 5 (peezeem) rubbuteem eedohd, tee jau dabbutu intreffes, no katra rubbula peezus kapekus, un no fimts rubbuteem, peezus rubbulus, tas irr peezas prozentes, jeb peezus no fimta ifgaddâ. Schahs intreffes tohp tikkai no jauneem Jahneem un jauneem Seemas-fwehtkeem rehkinati, lai ta nauda arri buhtu laikaki flaitita, un tas noteef tapeh3, lai ta naudas waldis

fchana jo pa fahrtu eetu. Nu ifkatram brihw
 irr, pehz pufsgadda, woi arri pehz gadda
 fawas intreffes nemt woi ne. Ja tahs ne
 nem, tad krahfchanas=lahdè us wairofchanu
 paleef, un winnam no tahm intreffehm, fo
 newaid nehmis, atkal jaunās intreffes tohp
 peerakstītas, tā ka winfch arri par tahm
 laistahm intreffehm ihpafchas fwittanzes
 dabbu. Tahdā wihsè nauda arween krahjahs
 un wairojahs, un fatrs masuminfch jau dewe-
 jam fawus anglus nefs. Ja nu weens fawu
 naudu atpakal gribb, tam astonas neddelas
 preefch teem diwi nolikteem termineem no
 pirma lihds 12. Juhni un no pirma lihds 12.
 Dezembera jausfakka, un tad winfch fchinnis
 diwi terminōs fawu naudu lihds ar wiffahm
 intreffehm un intressu augleem tubliht atpak-
 kal dabbu bes ne kahdas runnas, luhgfchanas
 jeb makfas. Zikkai winnam tahs dabbutas
 fwittanzes prettim janodohd.

Tas nu buhtu tif dauds, ka no fchihs
 jauneezeltas krahfchanas=lahdes wiffaem sin-
 naht waijadsetu, jo tas faprohtams gan, ka
 daschi zitti likkumi wehl spreesch, kà tahs
 grahmatas un tee rehkinumi jaturr, un ka

wiffi darbi tà tohp nowalditi, ka ikweenam pareisa drohſchiba buhtu un ta krahſchanaslahde us ilgu laifu paſtahweht warretu. Schee liſkumi irr tannî maſâ wahziſkâ grabmatâ atrohnami, fo muhſu augſts Generalguberners apſtiſtrinajis irr, un par wiſſu gahda, kaſ pee naudas isdrohſchanas, peeraſtiſchanas, fanemſchanas un aprehſkinaſchanas wehrâ jaleek. Ikweens nu warr us to palautees, ka tè ne kaſhda nepareisiba jeb netaiſniba ne warr notift, un ka winna nau-da taps ar leelu gahdaſchanu un taiſnibu walfota un waldita, jo tee lahdes walditaji, appakſch liſkumeem ſtahwedami, arri atbildeſchanu par to usuem, fo tee darra.

Ur laifu redſehs, woi arridſan latweeſcheem patiks, ſchinnî krahſchanas = lahde ſawu atliſkufchu naudas = druſzinu us paglabbaſchanu un intreſſu krahſchanu eedoht. Daſch gudrineeks jautahs: „Kur tad man drohſchiba, ka manna nauda ne ſuddihs?“ Tam tohp atbildehts: Tawa drohſchiba, mans draugs, irr eekſch teem 2000 rubbuſteem, kaſ kâ gattawa nauda allaschin pee ſeepajas Rahtes gull, un arri eekſch teem

zitteem parradu papihreem, kas krahfchanas-
lahdè tohp glabbatas. Zo tee fungi, kas
to walda, to dabbutu naudu tuhliht atkal us
intressehm dohd, fà winni paschi to labbaki
sinn un proht; winni feschus no simta nem,
un no ta weena prozenta, fo tee pahrafi dab-
bu, wiffu to nomakfa, kas pee schihs buh-
fchanas peederr, fà papihru, lakku, grah-
matu fehjeju, pasta-naudu un tà prohjam.

Drohfschiba tapehz irr leela. Zaur ma-
sahm naudas meschanahm leeli flaitli fanahf,
un fur jau pulks farohnahs, tur tas, kam
masums irr, arween warr drohfschi buht.

Drohfschiba arri zekahs zaur to, fa tee
waldineeki tahs krahfchanas-lahdes appakfch
pahrsfattifchanas un atbildefchanas stahw.
Zuhs dohd dat daudsreis naudu, fur ne kahda
pahrsfattifchana newaid, un zaur to paspeh-
lejat, bet tur dohdameem, fur atbildefchana
irr, jums allasch leelaka drohfschiba.

Zits dohmahs: „Kassinn, woi arri tee
fungi fapratihhs tahdu pulku wiffur famestas
naudas walduht?“ — Rà tad ne fapratihhs?
Kohpmanni allasch eekfch rehkinafchanas un
naudas rakstifchanas stahw un fcho ammatu

ihsti mahzijufchees. Un woi tad nefaman-
nigus jeb fahdus netaisnus un neustizzigus
fungus pee faufkurras waldifchanas zels un
iswehlehs? — Zits zilweks dohmahs: „Zaur
to, fa es naudu dohmu, krahfchanas-lahdê
finnams tohp, fa man nauda irr, un es to-
mehr ne gribbu, lai zits to sinna.“ Zeefa
gan, fa tee fungi, fas to lahdi walda, to
dabbu sinnaht, zif tohp eelifts; bet kurfch
zits to wehl dabbu sinnaht? Itt ne weens.
Das paleef grahmatâ eerakstihst, tu tawu kwit-
tanzi dabbu, un ne weenam zittam par to ne
fa ne ruhþ un ne fchfell, fo tu darrijis effi.

„Bet woi parradneeki jeb teefas-fungi to
ne warr atuemt, fas krahfchanas-lahdê tohp
glabbahst?“ Urridsan ne; jo tew tawa sih-
me rohka; tas ween naudu dabbu, fas sihmi
atnefs, un pehz ta 11ta likkuma ne fahda
arreste jeb noraufchana pee krahfchanas-lah-
des ne tohp peenemta.

„Nu wehl pehdigi dasch fazzihst: „Zê dauds
eefchanas un meklefchanas; es fawu rubbali
labbaki pats paturrefchu, un pawalkafchu,
eefam turp noneffifchu.“ Wifs tew brihw,
mans draugs! jo katris ar fawu mantu warr

darricht, fà redsejis. Bet fur tu tad liffi tawu naudu? Masumu ne weens us intrefsehm ne nem, un kamehr tu dauds warrefi fakraht, leels laifs aisees. Schè tu warri ir par masumu jau intreffes dabbut, un rubbuli pee rubbula peelidams, tu warri pamasihtrinam leelu naudu fakraht. Ja tu pats paturrefi, tad nahks draugs, fas tew to istappinahs un ne atdohs — blehdneeks, fas tew to iskrahps — saglis, fas tew atsags — ugguns, fas to aprihs, jeb tu pats mainidams, dserdams, Ekkadams to schurp turp istehrefi, un ne tew, ne feewai nedf behrneem taws krahjums kahdureis par labbu nahks. Krahschanas-lahdè tew irr drohschums, tur ne nahk wiltigs draugs, saglis un ugguns; ta tew makfa un fakrahj intreffes un tawu naudu wairo; ta tew us wez-zahm deenahm atspaidu un patwehrumu fagahda.

Darrait nu, mihli latweefchi! scho rafstinu islassijufchi, fo gribbeseet. Zuhstapfeet pee schihs jauneezeltas krahschanas-lahdes ar mihlestibu peenemti un ar taifnibu apkohpti un apgahdati.

Tee preekschneeki tahs leepajas krahfcha-
 nas-lahdes arri semneekem to labbumu no-
 wehledami, kas no tahm atlezz, irr fcho grah-
 matinu likkufchi no weena latweefchu labba
 drauga farakstih, kas lihds ar winneem no
 firds wehl, lai ta daudseem patiktu, un daschu
 gohdigu arraju muhsu Kursemmê usflubbina-
 tu, lihds kâ zittâs semmês noteek, fawu lai-
 zigu labklahfchanu zaur labbu un prahtigu
 walfafchanu fchihs jaunâs sinâs wairoht.